

Hemşirelik Öğrencilerinin Hasta Hakları Bilgi Düzeylerine Yaratıcı Dramanın Etkisinin Belirlenmesi *

Determining the Effect of Creative Drama on Nursing Students' Knowledge of Patient Rights

Esin KAVURAN¹, Abdulhak Halim ULAŞ², Mağfiret KARA KAŞIKÇI³

ÖZ

Amaç: Bu çalışma yaratıcı dramanın hemşirelik öğrencilerinin hasta hakları ile ilgili bilgi düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot: Araştırma Temmuz-Eylül 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini Hemşirelik esasları yaz okulu eğitimi alan 30 öğrenci oluşturmuştur. Örneklemeye yöntemine gidilmeden evrendeki tüm öğrenciler çalışmaya dâhil edilmiştir. Veri toplamada "Kişisel Bilgi Formu" ve "Hastaların Hasta Haklarını Talep Etme Ölçeği" kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışmada öğrencilerin %50 si erkek, hepsi bekârdır; %56,7 sinin gelir durumu orta düzeyde olduğu %86,7 si her gün internet kullanmakta ve % 63,3 ü hasta hakları ile daha önce eğitim almıştır. "Hastaların Hasta Haklarını Talep Etme" ölçeği ön-test son test toplam puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Sonuç: Uygulanan yaratıcı drama eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin hasta hakları konusundaki bilgi düzeylerine olumlu etki yaptığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: hemşirelik öğrencisi, yaratıcı drama, hasta hakları, eğitim

ABSTRACT

Objective: The aim of this study was to investigate the effect of creative drama on nursing students' knowledge of patient rights.

Materials and Methods: The study was conducted between July and September 2019 at Atatürk University Faculty of Nursing. The population of the study consisted of 30 students who took nursing principles summer school. All students in the universe were included in the study without sampling. Personal Information Form and Patient Rights Claim Scale were used for data collection.

Results: In the study, 50% of the students were male and all of them were single. 56.7% of the students participated in the study had a moderate income level and 86.7% of them studied that they use it every day. 63.3% of them stated that they have received training with patient rights before. When the Patient Rights Claim Scale pre-test-post-test scores was compared, statistically significance differences was found ($p<0.05$).

Conclusion: It can be said that applied creative drama education has a positive effect on the knowledge level of nursing students about patient rights.

Keywords: nursing student, creative drama, patient rights, education

GİRİŞ

İnsan hakları, kişinin anne rahmine düştüğü andan itibaren verilen haklarını, hasta hakları ise bireylerin uygun şartlarda sağlık hizmetine ulaşabilmesini ve bu hizmetlerin en uygun şekilde uygulamaya konulmasını kapsamaktadır. Hasta

hakları, sağlık kurumuna tanı, tedavi ya da bakım amacıyla başvuran bireylerin tedavi hizmetlerinin sunumundaki tüm haklarını kapsamaktadır ve son zamanlarda üzerinde önemle durulan konulardan bir tanesidir (1). Hasta hakları içerisinde, bireye saygı gösterme, en uygun şekilde sağlık hizmeti alınması, sağlık hizmetleri ve uygulamaları ile ilgili bilgilendirme, sağlık hizmeti uygulamaları için onay alınması, birey mahremiyetinin korunması, özel hayata saygı ve sağlık hizmetlerinin devamlılığını içermektedir (2). Hasta haklarında, hastaların konuyla ilgili bilgi ve istekleri de önemlidir, ancak hastalar hakları ile ilgili gerekli ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları durumlarda haklarını nasıl elde edeceklerine ilişkin bilgiye ulaşmada ve kendileri için en iyi olanı seçme, karar vermede yardıma ihtiyaç duyarlar (3).

1- Dr.Öğrt. Üyesi Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Esasları AD

E-mail: esinkavuran@hotmail.com esin.kavuran@atauni.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4890-520X

2- Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi AD.

E-mail: halimulas@atauni.edu.tr ORCID: 0000-0002-9457-1554

3. Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Esasları AD.

E-mail: magfiret@atauni.edu.tr ORCID: 0000-0001-5136-462X

*24-26 Ekim 2019, Erzurum Palandöken Uluslararası Hemşirelik Eğitim Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Gönderim Tarihi:20.07.2020 - Kabul Tarihi: 01.04.2022

Hemşireler, çeşitli durumlarda hasta veya sağlıklı bireyler ile karşılaşırken teorik bilgilerini anlamlı araçlara dönüştürmelidirler. Hastalar ile uzun süre ilgilenmelerinden dolayı hemşirelerin sağlık ekip üyeleri içerisinde hastalara yardımcı olma ve rehberlik etme rolleri daha fazladır. Hemşireler hasta ile etkileşimlerinde teorik ve uygulama bilgilerinin en iyi şekilde yansıtılabilmeleri için kullandıkları yöntemleri daha anlamlı araçlara dönüştürmelidirler (4). Yaratıcı drama, bireylerin öğrenme sürecinde etkin olmalarını, yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini, kendilerini gerçekleştirmelerini ve yaratıcı yönlerini keşfetmelerini sağlayarak bireye çok yönlü gelişim imkânı sunmaktadır. Yaratıcı drama ile birey olay ve durumlar arasındaki ilişkiyi daha kolay öğrenir (5).

Eğitimde drama, genellikle hem okul müfredatı hem de çocukların kendi yaşamları ile ilgili bir konuyla ilgili tasarlanan, eşgüdümlü ve dikkatli bir şekilde yapılandırılmış faaliyetler modelidir (6). Sağlık eğitiminde drama; drama ile ilgili çeşitli yöntemler ve sağlık eğitimini içermektedir. Sağlık eğitiminde drama başlangıçta okullardaki rutin eğitime benzerken, şimdilerde daha çok temaların ve sorunların rol oynama ve doğaçlama yoluyla keşfedilmesiyle, bireyin hayal gücünü ve sosyal becerilerini geliştirilmesine önem verildiği bir hal almıştır. Sağlık eğitiminde dramanın amacı; bireylerin kişisel ve sosyal sağlık eğitimi alanındaki potansiyel olarak hassas konular da öğrenmeye dâhil etmektir (7). Drama, öğrenmenin kurgu ile gerçeklik arasındaki bir tür provası olan diyalog ilişkisine dayanmaktadır. Drama sürecinin her adımı, öğrencileri sağlıklı yaşam kavramlarını keşfetmelerinde desteklemek için kullanılabilir güzel örnekler içerir. Eğitimciler, dramanın her adımı için verilen örnekleri, öğrenmelerini sağlamak için eğitimleri kavramsallaştırma, oluşturma ve gerçekleştirme konusunda öğrencileri desteklemek için farklı yöntemlerle birlikte kullanabilirler (8).

Kalıcı bir şekilde aktarmayı sağlayan çağdaş bir yöntem olarak yaratıcı drama sağlık alanında oldukça elverişli bir araç olarak kullanılabilir. Bununla birlikte, literatürde yaratıcı dramanın sağlık alanında kullanılmasıyla ilgili pek fazla

çalışmaya rastlanmamıştır. Sağlık eğitiminin sağlık profesyonellerinin temel etkinliklerinden biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu durum oldukça dikkat çekicidir. Mevcut çalışmalarda sağlık profesyonellerinin genellikle yaratıcı dramadan hemşire (9) ve ebe (29) eğitiminde; sağlıklı kişilere koruyucu sağlık uygulamalarının öğretilmesinde (6,10) ve bazı psiko-sosyal konuların işlenmesinde (11) yararlandığı görülmektedir.

İnsan olmanın temel haklarından biri olan hasta haklarının sağlık personeli tarafından benimsenmesi ve uygulanması önemli kriterlerdendir. Hemşirelerin hasta haklarının uygulanmasında hasta hakları ile ilgili bilgi düzeyleri oldukça önemli bir etken olması sebebiyle hemşirelik öğrencilerinin hasta haklarını bilmeleri ve uygulamaları da son derece önemlidir. Bu çalışma, yaratıcı drama yönteminin hemşirelik öğrencilerinin hasta hakları ile ilgili bilgi seviyelerine etkisini belirlemek amacı ile planlanmıştır.

MATERYAL METOT

Araştırma, tek grupta ön test-son-test yarı deneysel olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın teorik kısmı, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi dersliklerinde, uygulama aşaması ise drama etkinliğini gerçekleştirilecek geniş alana sahip olması sebebi ile hemşirelik esasları uygulama laboratuvarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında hemşirelik esasları dersini alan birinci sınıftaki 30 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem yöntemine gidilmeden evrendeki tüm öğrenciler, gönüllü olma esasına göre çalışmaya dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları: Araştırmaya başlamadan önce öğrenciler çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve izinleri alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik verilerini elde etmek için araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ve öğrencilerin hasta hakları ile ilgili bilgi verilerini elde etmek için “Hastaların Hasta Haklarını Talep Etme Ölçeği” kullanılmıştır. “Hastaların Hasta Haklarını Talep Etme Ölçeği” Zülfikar (1999) tarafından geliştirilmiş olup, 22 maddedir. 5’li likert tipi olan ölçek, “Tamamen

katılıyorum” yanıtına 5 puan ve “Kesinlikle Katılmıyorum” cevabına 1 puan verilerek ölçek puanı hesaplanmaktadır (12).

Yüksek puan hasta haklarını talep etme tutumunun yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekte yer alan 1, 2, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22’nci sorular negatif ifadeler içeren maddeler olduğu için ters kodlanmaktadır. Ölçeğin yanıtlanması ortalama 20 dakika sürmektedir.

Verilerin Toplanması:

Uygulama

Araştırma; hazırlık, uygulama ve genel değerlendirme olmak üzere üç aşamada yapılmıştır.

Hazırlık-Ön Test Uygulama Aşaması: Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerine uygulanacak olan yaratıcı drama ile ilgili bilgilerin verilmesini ve yapılacak çalışmalara katılımı teşvik etmeyi içermektedir. Her dersin sonunda öğrencilere drama nedir, dramanın aşamaları, drama teknikleri, ısınma, canlandırma ve değerlendirme hakkında bilgi verilmiştir. Hasta hakları konusu öğrencilere “Hasta Hakları Yönetmeliği ve Uygulama Yönergesi” doğrultusunda hemşirelik esasları dersi içerisinde anlatılmıştır. Bu aşamada öğrencilerden beklenenler açıklanmış ve öğrenciden veri toplama araçlarını doldurmaları istenmiştir.

Uygulama Aşaması: Bu aşama her biri bir saat süren dört oturumdan oluşmuştur. Her oturumda yaratıcı drama eğitiminde yer alan doğaçlama, rol oynama ve diğer yaratıcı drama teknikleri kullanılmıştır.

-Öğrenciler grup çalışması için 7-8 kişilik 4 gruba ayrılmış ve her bir grup içerisinde bir grup lideri seçilmiştir.

-Her uygulama günü “Hasta Hakları Yönetmeliği”nden seçilen birer madde gruplara verilmiş ve öğrencilerden kendilerine verilen hasta hakkı maddesi ile oyun kartında yazan temaya uygun bir çalışma hazırlamaları istenmiştir.

-Her grup üyesinden belirli bir kesimi temsil edecek şekilde (hasta, hemşire, doktor,

refakatçi...) roller alması istenmiştir.

-Her grubun hazırlanma süresi 15-20 dakika olacak şekilde belirlenmiştir.

-Hazırlanan oyunların canlandırma süresi 7-10 dakika arasında sınırlandırılmış ve öğrencilerden sürenin yetmemesi veya artması durumunda oyunlarına doğaçlama olarak devam etmeleri istenmiştir.

-Her bir oyun sonunda, dersi veren öğretim üyesi oyun içerisinde geçen hasta hakkı maddesini oyun doğrultusunda tekrar anlatmış ve oyunda yer alan doğru ve yanlışlar konuşulmuştur.

Programın temel konu başlıkları ve uygulamalar:

Uygulama Aşaması-Birinci Oturum

Uygulama aşamasının ilk oturumunda çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin tanışması, grup etkileşimi, güven ve uyumu sağlayıcı etkinliklerin uygulanması ve yaratıcı drama aşamaları, ısınma, canlandırma ve değerlendirme hakkında bilgilerin sunulmasını içermektedir.

Uygulama Aşaması-İkinci Oturum

Uygulama aşamasının ikinci, üçüncü ve dördüncü aşamalarında “Hasta Hakları Yönetmeliği”nde yer alan hasta haklarının yaratıcı drama yöntemleri ile gerçekleştirilmesi yer almaktadır.

1. “Sağlık Kuruluşunu, Personelini, Tanıma, Seçme ve Değiştirme Hakkı” (8. Madde)

2. “Hizmetten Genel Olarak Faydalanma Hakkı” (6. Madde)

3. “Bilgilendirilme ve Bilgi İsteme Hakkı” (7. Madde)

4. “Aydınlatılmış Onam Hakkı” (24. Madde)

Uygulama Aşaması-Üçüncü Oturum

5. “Dini Vecibeleri Yerine Getirebilme ve Dini Hizmetlerden Faydalanma Hakkı” (38. Madde)

6. “İnsani Değerlere Saygı Gösterilmesi ve Ziyaret Hakkı” (39. Madde)

7.” Refakatçi Bulundurma Hakkı” (40. Madde)

8.” Müracaat, Şikâyet ve Dava Hakkı” (43. Madde)

Uygulama Aşaması-Dördüncü Oturum

9."Konfor ve Güvenliğin Sağlanması Hakkı" (Madde 37)

10. "Tıbbi Gereklere Uygun Teşhis, Tedavi ve Bakım Hakkı" (11. Madde)

11. "Öncelik Sırasının Belirlenmesini İsteme Hakkı" (10. Madde)

12. "Mahremiyet Hakkı" (21. Madde)

Son Test-Genel Değerlendirme: Oturumlar bittikten sonra öğrencilerden veri toplama araçlarını tekrar doldurmaları istenmiştir.

Verilerin Analizi: Araştırmada elde edilen veriler SPSS for Windows 17 paket programında sayı, yüzde, ortalama, standart sapma ve bağımlı gruplarda t testi ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma verilerinin sadece bir üniversitenin hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinden anket kullanılarak toplanmış ve son testin eğitimden hemen sonra uygulanmış olması araştırmanın sınırlılıkları olarak kabul edilebilir.

Etik İlkeler: Araştırmanın yapılması için gerekli etik kurul izni (Sayı No:2019-5/10) alındıktan sonra araştırmaya katılacak öğrencilere çalışmanın amacı, süresi ve bireysel bilgilerinin üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı konusunda bilgilendirme yapılarak sözel onamları alınmıştır.

BULGULAR

Yaratıcı dramının hemşirelik öğrencilerinin hasta hakları konusundaki bilgi düzeylerine etkisini belirlemek amacı ile yapılan bu çalışmada öğrencilerin %50 si erkek, %100'ü bekârdır. Çalışmaya katılan öğrencilerin % 56,7'sinin gelir durumu orta düzeydedir ve interneti kullanma sıklıklarına baktığımızda ise % 86,7'si her gün kullandığını belirtmiştir. % 63,3'ü hasta hakları ile daha önce eğitim aldıklarını ve % 68,4'ü bu eğitimi okullarından aldıklarını belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan öğrencilerin % 56,7'i kronik hastalığı olmadığını ve % 63,3'ünün de son üç ay içerisinde her hangi bir sağlık kuruluşuna başvurmadığını belirtmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Sosyo- demografik Özellikleri (n=30), 2019, Erzurum

		n	%
Yaş			
Min.-Max.=18-24			20.00±1.44
Cinsiyet	Erkek	15	50,0
	Kadın	15	50,0
Medeni	Bekar	30	100,0
Gelir	Düşük	9	30,0
	Orta	17	56,7
	Yüksek	4	13,3
İnterneti kullanma sıklığımız	Her gün	26	86,7
	Haftada birkaç gün	4	13,3
Hasta hakları konusunda eğitim alma durumu	Evet	19	63,3
	Hayır	11	36,7
Eğitimi aldığı yer	TV	1	5,3
	İnternet	3	15,8
	Gazete dergi	2	10,5
	Okul	13	68,4
Son üç ayda sağlık kuruluşundan hizmet alma durumu	Evet	11	36,7
	Hayır	19	63,3
Kronik hastalık varlığı	Evet	13	43,3
	Hayır	17	56,7
Son üç ayda sağlık kuruluşundan aile üyelerinden birinin hizmet alma durumu	Evet	10	33,3
	Hayır	20	66,7

Tablo 2’de hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin hasta haklarını talep etme ölçek toplam puanı ve alt boyutlarının ön test-son test puan ortalamalarının karşılaştırması verilmiştir. Sağlık hizmetinde insan hakları ve değerleri alt boyutu ön test puan ortalaması 9.53±2.14, son test puan ortalaması ise 10.76±2.43 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0.05). Bilgilendirme alt boyutu ön test puan ortalaması 19.53±4.10, son test puan ortalaması 22.43±3.69 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p <0.05). Onay alt boyutu ön test puan ortalaması 13.90±2.97, son

test puan ortalaması 16.00 ± 3.54 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Mahremiyet ve Özel Hayat alt boyutuna baktığımızda ön test puan ortalaması 14.53 ± 3.45 ve son test puan ortalaması 16.20 ± 2.61 olarak bulunmuş olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamsızdır ($p = 0.05$). Bakım alt boyutu ön test puan ortalaması 12.46 ± 2.30 , son test puan ortalaması 14.16 ± 2.94 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Başvuru alt boyutu ön test puan ortalaması 3.50 ± 1.61 ve son test puan ortalaması 4.36 ± 0.85 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Ölçek toplam puanına bakıldığında ön test puan ortalaması 71.30 ± 7.44 ve son test puan ortalaması 83.93 ± 5.40 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$).

Tablo 2. Öğrencilerin Hasta Haklarını Talep Etme Durumlarının Karşılaştırması, 2019, Erzurum

Alt Boyutlar	Ön-Test	Son-Test	t p
Sağlık Hizmetlerinde İnsan Hakları ve Değerleri	9.53±2.14	10.76±2.43	t=-2.242 p=0.033
Bilgilendirme	19.53±4.10	22.43±3.69	t=-2.847 p=0.008
Onay	13.90±2.97	16.00±3.54	t=-2.327 p=0.020
Mahremiyet ve Özel Hayat	14.53±3.45	16.20±2.61	t=-1.961 p=0.050
Bakım	12.46±2.30	14.16±2.94	t=-2.695 p=0.012
Başvuru	3.50±1.61	4.36±0.85	t=-2.229 p=0.034
Ölçek Toplam Puanı	71.30 ±7.44	83.93±5.40	t=-8.962 p=0.000

TARTIŞMA

Hasta hakları, sağlık hakkının ve temel insan haklarından olan yaşama hakkının uzantısı olarak, tıp etiği alanında üzerinde önemle durulan konulardan biridir. Hemşirelik eğitimin amacı, alanında etik konuları belirleyebilen ve bunlara uygun hareket edebilen, ahlaksal açıdan sorumlu

hemşireler yetiştirmektir. Bu eğitim sürecinde öğrencilerin hasta hakları konusunda bilgi sahibi olmaları ve hasta hakları savunuculuk rollerini kazanmaları da hedeflenmektedir. Hemşirelik okullarının, meslek organizasyonlarının ve sağlık kurumlarının hem hemşirelerin hem de öğrenci hemşirelerin bu role hazırlanmasında önemli sorumlulukları bulunmaktadır (13). Yaratıcı drama konuların öğretiminde kullanılan öğretim yöntemlerinden biridir. Yaratıcı drama yöntemiyle işlenen derslerin daha ilgi çekici ve daha eğlenceli geçtiği ile ilgili genel bir kanı vardır (14).

Çalışmaya katılan öğrencilerin Hasta Haklarını Talep Etme Ölçeği ön test puan ortalaması 71.30 ± 7.44 ve son test puan ortalaması 83.93 ± 5.40 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Çalışmamızda yaratıcı drama canlandırmaları için seçilen vakaların farklı özellikte olmasına özen gösterilmiş olup, her öğrencinin en az birer kez hasta, hastanın yakını ve hemşire rollerini canlandırmaları sağlanmıştır. Bu sayede de öğrenciler, olay ve olguları farklı açılardan değerlendirme fırsatı bulmuşlardır. Çalışmamızın bulgusuna benzer şekilde Aveklev (2018) hemşirelik öğrencilerinin yaratıcı drama aracılığı ile ilgili öğrenme deneyimlerini belirlediği çalışmada, öğrencilerin, hasta rolüne girmelerinin nasıl bir hemşire olmak istediklerine ilişkin ön görüş sağladığı ve yaratıcı drama eğitiminin mesleki yaşantılarına hazırlık niteliğinde olduğu düşünülmüştür (15). Bu olumlu kazanım aracılığı ile geleceğin hemşiresi olacak hemşirelik öğrencilerinin hasta ve hastanın yakını rollerine girerek hastaların haklarını talep etme ihtiyaçlarını fark etme olanağı sunulmuştur.

Hemşirelik öğrencilerinin yaratıcı drama uygulaması öncesi ve sonrasında hasta hakları ile ilgili ölçek alt boyut puan ortalamalarına bakıldığında mahremiyet alt boyutu dışındaki diğer beş alt boyutta anlamlı farklar olduğu görülmektedir. Mahremiyet ve Özel Hayat alt boyutuna ön test puan ortalaması 14.53 ± 3.45 ve son test puan ortalaması 16.20 ± 2.61 olarak bulunmuş olup aradaki fark istatistiksel olarak anlamsızdır ($p > 0.05$). Ersoy ve arkadaşlarının çalışmasında hemşirelerin %65,7'si hastanın

kayıtların kopyasını alma hakkı olduğunu ve %69'u bilgilerin saklı kalması gerektiğini ifade etmiştir (16). Çalışmamız da mahremiyet alt boyutunda anlamlı bir farkın olmayışı öğrencilerin hasta mahremiyeti ile ilgili herhangi bir ders almadıklarında kaynaklandığı söylenebilir. Yu ve Kim'in yapmış oldukları çalışmalarında, hasta mahremiyetini koruma davranışının ana belirleyicilerinden birinin hasta mahremiyeti eğitimi olduğunu saptamışlardır (17). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise öğrenciler mahremiyet ile ilgili tutumlarının geliştirilmesi için konu ile ilgili eğitim alınması ve eğitim boyunca mahremiyete daha çok dikkat çekilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (18). Yapılması planlanan her türlü tıbbi müdahale öncesinde, müdahaleyi gerçekleştirecek sağlık meslek mensubu tarafından kişiye gerekli bilginin verilmesi gerekmektedir (19). Bayık ve Türkistanlı'nın çalışmasında hastaların sadece %33,7'sinin hastaneye yatışta kurumun işleyişi ile ilgili bilgilendirildiği (13), Vural'ın çalışmasında hastaların %80'inin hekim ve hemşirelerin kimliklerini bilmedikleri, %63'ünün tanı ve tedavisi hakkında bilgilendirilmediği bulunmuştur (30). Çalışmamızda bilgilendirme alt boyutu ön test puan ortalaması 19.53±4.10, son test puan ortalaması 22.43±3.69 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Yaratıcı drama uygulamaları hayatın minik bir provası olma özelliğinden dolayı, öğrencilerin yaşadıkları dünyaya bakış açıları ve karşılaşacakları problem durumları ile başa çıkma fırsatı sağladığı için öğrenme niteliği yüksektir. Aynı zamanda hem duyuşsal hem de bilişsel olarak öğrencilerin gelişimine etkisi vardır (20). Her hangi bir hasta, sağlık durumu ile ilgili, kendi geleceğini belirleme hakkına sahiptir. Bu yüzden, yapılacak tıbbi müdahaleye onam vermesi için hastanın durumu hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olması gerekmektedir (21). Vural'ın çalışmasında hastaların %80'i kendilerinden onam alınmadığını ifade etmiştir. Zülfiyar ve Ulusoy'un yaptığı bir çalışmada hastaların %38'inin tıbbi tanısının ne olduğunu ve ameliyat olanların %63'ünün niçin ameliyat olduğunu bilmediği belirlenmiştir (12). Çalışmamızda onay alt boyutu ön test puan

ortalaması 13.90±2.97, son test puan ortalaması 16.00±3.54 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Yaratıcı drama etkinliği esansında katılımcıların canlandırdıkları rollerdeki gibi hissederek, düşünerek ve hareket ederek canlandırma yapmak, empati yoluyla canlandırdığı kişinin duygularını ve düşüncelerini anlaya bilmede yararlı olabilmektedir (22). Hasta, modern tıbbi bilgi ve teknolojinin gereklerine uygun olarak teşhisinin konulmasını, tedavisinin yapılmasını ve bakımını istemek hakkına sahiptir (23). Hemşireler, bakım sorumluluğunu üstlendiği bireyi, değerleri, inanç ve tutumları, eylem ve davranışları ile bir bütün olarak değerli ve eşsiz bulduğundan üst düzeyde hizmet alma hakkının var olduğuna inanmaktadır (24). Buken ve Buken'in çalışmasında, hastaların büyük çoğunluğunun sağlık kurumu ve sağlık personelinden ne beklemesi gerektiğini ve bir sorunu olduğunda kime başvurması gerektiğini bilemediğini belirtmektedir (25). Çalışmamızda bakım alt boyutu ön test puan ortalaması 12.46±2.30, son test puan ortalaması 14.16±2.94 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Öğrenciler hasta, hastanın yakını ve hemşirenin duygusal bedensel ve fiziksel ihtiyaçlarını fark etme olanağı bulmuşlardır. Bu açıdan kazanımların bakım kalitesine olumlu bir biçimde yansıtacağı düşünülmektedir. Hasta Hakları Yönetmeliği; "sağlık hizmetlerinden faydalanma ihtiyacı bulunan bireylerin, sadece insan olmalarından dolayı sahip oldukları ve T.C. Anayasası, milletlerarası antlaşmalar, kanunlar ve diğer mevzuat ile hasta haklarını teminat altına almış ve herhangi bir sebepten dolayı hastalar arasında farklı muamelede bulunmayı yasaklamıştır" (23). Sağlıkla ilgili bir sorunu olduğunda her bireyin yeterli sağlık hizmeti almaya ve saygı görmeye hakkı vardır. Saygı bireyin yaşına, cinsiyetine, etnik kökenine, sosyal konumuna, pozisyonuna, dünya görüşüne bağlı olmamalıdır. (26). Çalışmamızda sağlık hizmetinde insan hakları ve değerleri alt boyutu ön test puan ortalaması 9.53±2.14, son test puan ortalaması ise 10.76±2.43 olarak saptanmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

Bireyi etkin kılan ve gelişimine katkı sağlayan bir alan olan yaratıcı drama, kullandığı rol oynama, doğaçlama ve pandomim gibi metotlarla bireyin empati kurmasını, kendini ve başkalarını tanımasını sağlamaktadır. Bu sadece başkalarıyla iletişim ve etkileşim kuran birey, toplumun bir üyesi olduğunun bilincine varır.

Drama bireye; güven ve kendine saygı duymayı, yaratıcılık yönünü ortaya çıkarmayı, problem çözme odaklı olmayı, iletişim becerilerini geliştirmeyi, katılımcı olmayı, bağımsız olmayı, karar verebilmeyi, yetkinleşmeyi, demokratikleşmeyi öğretir (27). Yapılan araştırmalar insanların okuduklarının ancak %10'unu, işittiklerinin %20'sini, gördüklerinin %30'unu, görüp işittiklerinin %50'sini; söylediklerinin %70'ini ve yapıp söylediklerinin %90'ını öğrenebildiklerini göstermiştir. Dolayısıyla, öğrenciler en iyi yaparak ve yaşayarak öğrenebilmektedir. Bunu sağlayacak yöntemlerin kullanılması hem öğrencinin dikkatini derse çekmek hem de kalıcı öğrenmeyi sağlamak açısından önemli görülmektedir (28).

Sonuç ve Öneri

Çalışmamızın bulgularına göre, bir yöntem olarak yaratıcı drama, aktif ve etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesini kolaylaştıran bir ortam sağlayarak öğrenci başarısının artmasında etkin bir rol oynamaktadır. Yaratıcı drama oturumlarının, diğer hemşirelik öğrencilerine ve sahada çalışan hemşirelere uygulanması ve hemşirelik müfredatındaki farklı konuların eğitiminde de yaratıcı drama kullanılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Soysal, A., & Kuşcu, F. N. (2018). Hasta Hakları: Üniversite öğrencileri üzerinde bir uygulama. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1):102-11
2. Zaybak, A., & İsmailoğlu, E. G. (2012). Bir üniversite hastanesinde hastaların hasta haklarını kullanma tutumunun incelenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 20(2):104-11.
3. Çetinkaya, F., Koçyiğit, N., Emiroğlu, A. (2013). Hasta hakları ve Ermenek Devlet Hastanesi hastalarının hasta hakları bilgi düzeyi üzerine bir inceleme. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(25):79-84
4. Uludağ, A. (2011). Doktor-Hasta İletişimi Açısından

Hastanelerde Hekim Seçme Uygulaması: Karşılaştırmalı Bir Çalışma (Doctoral Dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

5. Yılmaz, S., & Ulubey, Ö. (2020). Yaratıcı drama yönteminin HIV/AIDS'e ilişkin farkındalığa etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 15(1):195-22.
6. Stephens-Hernandez AB, Livingston Jn, Dacons-Brock K, Craft HI, Cameron A, Franklin So et all. (2007). Drama-based education to motivate participation in substance abuse prevention. *Subst Abuse Treat Prev Policy*.5 (2):11.
7. Şarlak K, Şener E. (2007). Yaratıcı drama ve sağlık eğitimi. *Hastane ve Yaşam Akademik ve Aktüel Tıp Dergisi* 3(22)
8. Adıgüzel, Ö. (2006). Yaratıcı drama kavramı, bileşenleri ve aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1):17-30
9. Wasylko Y, Stickley T. (2003). *Theatre and pedagogy: Using drama in mental health nurse education. Nurse Educ Today*, 23:443-48.
10. Joronen, K., Rankin, S. H., & Åstedt-Kurki, P. (2008). School-based drama interventions in health promotion for children and adolescents: systematic review. *Journal of Advanced Nursing*, 63(2), 116-131.
11. Yavuzer Y, Gündoğdu R, Dikici A. (2010). Yaratıcı drama temelli grup rehberliği ve bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı grupla psikolojik danışmanın ergenlerin kaygı düzeylerine etkileri. *Edu Sci*; 5(3): 1126-40.
12. Zülfiyar, F., & Ulusoy, M. F. (2001). Are patients aware of their rights? A Turkish study. *Nursing Ethics*, 8(6),487-98.
13. Bayık A, Türkistanlı E.(1992). Hastaların hasta haklarını bilme, bu haklardan yararlanma durumları ve karşılaştıkları riskler. III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Sivas 1992, 778-82.
14. Başçı, Z., Gündoğdu, K. (2011). Öğretmen adaylarının drama dersine ilişkin tutumları ve görüşleri: Atatürk Üniversitesi örneği. *İlköğretim Online*. 10(2), 454-67.
15. Arveklev, S. H., Berg, L., Wigert, H., Morrison-Helme, M., & Lepp, M. (2018). Nursing students experiences of learning about nursing through drama. *Nurse Education in Practice*, 28, 60-65.
16. Ersoy N, Gündoğmuş ÜN. (2003) A study of the ethical sensitivity of physicians in Turkey, *Nursing Ethics*,10:472-84.
17. Yu M, Kim M.(2012). Neonatal nurse's professional self-concept and behavior to protect patient privacy. *J Korean Acad Nurs Adm*.18(4):424-33.
18. Erdil F, Korkmaz F.(2009). Ethical problems observed by student nurses. *Nursing Ethics*.16(5):589-98.
19. Dinç, A. H., & Yücel, R.(2018). Tedavi sürecinde hekimin hastayı aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin kavramsal bir

çalışma. *Düstad Dünya Sağlık ve Tabiat Bilimleri Dergisi*, 2018(1):50-53.

20. Toivanen, T., Komulainen, K., & Ruismäki, H. (2011). Drama education and improvisation as a resource of teacher student's creativity. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 12, 60-69.

21. Özdemir H (2008). Teşhis ve tedavi sözleşmesinde hekimin hastayı aydınlatma yükümlülüğü. *Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (12):3-4

22. Altuntaş, O. Altunova, H. H.(2015) Yaratıcı drama yönteminin üniversite öğrencilerinin sosyal sorun çözme becerilerine etkisi. *Electronic Turkish Studies*. 10(4):49-62.

23. Yönetmeliği, H. H.(2019). Hasta Hakları Yönetmeliği. <https://www.saglik.gov.tr/TR,10461/hasta-haklari-yonetmeliği.html> Erişim tarihi: 24.08.2019

24. Babadağ K. *Hemşirelik ve Değerler*. Ankara: Alter Yayıncılık; 2010.

25. Büken, N. Ö., & Büken, E. (2004). Emerging health sector problems affecting patient rights in Turkey. *Nursing ethics*, 11(6):610-624.

26. Kaya, H., Acaroğlu, R., Aştı, T., Kaya, N., & Şendir, M. (2006). Öğrenci gözlemlerine göre hasta haklarının uygulanma durumu. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law And History*, 14(3):140-144.

27. Demir, K. (2019). Yaratıcı Drama Etkinlikleriyle Uygulanan Oryantasyon Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 14(1):161-79.

28. Kağızmanlı, Ö. G. B., Özgüler, Ö. G. A. T., Kaya, Ö. G. K., & Aydın, O. M. (2017). Meslek yüksekokulunda teknoloji kullanımı: malatya meslek yüksekokulu teknik bölümler örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* ,Haziran, (6)1

29. Kemp, J. (2009). Exploring empowerment issues with student midwives using forum theatre. *British Journal of Midwifery*, 17(7):438-39.

30. Vural G. (1996). Hasta hakları, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 3:9-23.